

Hvorfor er det institutionerne, der skal bestemme, hvordan vores uddannelser skal se ud? Studieleder, dr.pæd. Søren Ehlers, der arbejder med Danmarks Pædagogiske Universitets masteruddannelser, mener, at den nye måde at skabe relevante uddannelser på er at spørge det enkelte menneske, hvad det har behov for.

Uddannelse er ikke en hyldevare Af Steen Bruun Jensen

* Historisk set har uddannelsessystemet været en del af nationsopbygningen, og nationen har haft interesse i ganske bestemte værdier, som derfor er blevet understøttet af uddannelsessystemet. Men i dag tjener uddannelsessystemet andre formål. Uddannelse er ikke længere for børn, men for hele samfundet, og systemets brugere får de hyldevarer, som systemet helst vil sælge. Det mener dr.pæd Søren Ehlers, der er studieleder for masteruddannelsen på Danmarks Pædagogiske Universitet.

»Det vil sige, at man underviser folk i noget, som systemet har kapacitet til, men som der måske ikke er et reelt behov for«, siger han.

Som eksempel nævner Søren Ehlers gymnasiet, hvor geografi-faget efter hans mening kun eksisterer, fordi vi nu engang har uddannet så mange geografilærere. På samme måde eksisterer oldtidskundskab kun fordi, der er nogle timerester, der skal dækkes. Så længe gymnasielærernes efteruddannelse styres af gymnasielærerne selv, kan man ikke regne med et relevant udbud:

»Det er at sætte ræven til at vogte gæs. Lærerne har interesse i det størst mulige forbrug af traditionel undervisning, som ikke kræver forberedelse. Men i den anden ende har vi brugerne – i det her eksempel gymnasieeleverne og samfundet: Hvordan sikrer vi dem en relevant uddannelse? Det gør vi ikke ved at acceptere den her formynderholdning og institutionernes tyranni. Hvorfor skal de bestemme, hvad jeg skal lære? Hvorfor skulle en bande gymnasieelærere i en faglig forening have større indsigt i, hvilke kompetencebehov den enkelte har?«, spørger Søren Ehlers.

Han mener, at uddannelse er sat meget højere på den politiske dagsorden end før, og at uddannelse i endnu højere grad ses som en samfundsmæssig investering.

»Det er en politisk beslutning, at alle skal have

mulighed for at lære nyt hele livet, fordi det er en fornuftig investering. Og det er i virkeligheden demokratiseringens yderste konsekvens, når uddannelsessystemet nu begynder at individualisere. Hvis velfærd er den størst mulige lykke for det størst mulige flertal, så måtte uddannelsessystemet på et eller andet tidspunkt begynde at individualisere, når tiden var moden. Og det er tiden nu. Og så må der føres en forhandling om, hvad der skal læres i stedet for, at det er underviserne, der dikterer, hvad der skal læres«, siger han.

Kompetencebegrebets indtog

En af de store forskelle på uddannelse før og nu er, at vi i dag taler om kompetencer. Kompetencebegrebets indtog i uddannelsespolitikken daterer Søren Ehlers til 1996, der var 'Year of Life Long Learning' i EU, og hvor livslang læring blev fælles politik i de industrialiserede lande. Det fik også konsekvenser for uddannelsessystemet, fordi det at tænke i læring er anderledes end det at tænke i undervisning, og når man ikke længere tænker i undervisning, så tænker man heller ikke i institutioner. Man tænker bare: 'Hvordan kan folk lære noget?'

»Det bliver brugerne og samfundet, der bestemmer hvilke kompetencebehov, der er relevante. Og derfor bliver didaktik-begrebet mere og mere problematisk, for det forudsætter, at didaktikerne ved, hvad der er relevant. I stedet må vi tale om en 'Learning Contract', hvor man fører en forhandling mellem den, der har behovet, den, der er i stand til at opfylde behovet og den, der har et samfundsmæssigt overblik. Det er en trekantforhandling om, hvad der skal læres, hvordan det skal læres, hvornår det skal læres, hvor meget det skal koste og hvordan det skal evalueres. Det er en modsat måde at gøre det på. Og det sikrer, at ingen får kompetencer, som folk ikke har

bedt om og ikke har brug for og som måske er irrelevante i forhold til samfundet«, siger Søren Ehlers.

»Et centralt pædagogisk begreb, som vi ikke taler meget om, er 'ægte behov'. Vi taler meget om formelle behov, men hvad er ægte behov? Ægte behov er behov, som folk selv formulerer. Men megen uddannelse består i bare at sidde den af. Spørg i stedet folk, hvad de har behov for, hvad de gerne vil vide og kunne. Allerede i forhandlingen, om hvilke behov de har, sker der en hel masse, fordi de bliver taget alvorligt. Den, der spørger, udviser respekt og ægte interesse, og så kan der indgås en aftale. I stedet for at vi har et system, der bare presser sin opfattelse af, hvad man skal kunne igennem«, siger han.

»Vi skal måske til at tænke i studier: Med den frihed, der er knyttet til det. Vi skal udbrede universitetstankegangen til det formelle uddannelsessystem og respektere, at den unge eller voksne studerer et emne. Og så tilbyde de hjælpemidler, der skal til for at kunne studere og fordybe sig uden at skulle sidde og modtage kollektive forelæsninger om et emne, der måske ikke er relevant. Det burde være forbudt at kede sig. Og det er dyrt at lave et system, hvor mange sidder og keder sig«, siger Søren Ehlers, der også mener, at undervisning i klasser er noget af en anakronisme fra industrisamfundet:

Ikke-formel læring

»Hvorfor kan man ikke bare samles om et emne? Hvorfor er det mit fødeår, der er afgørende for, hvem jeg skal lære sammen med? Det kan være, at jeg udviklingsmæssigt er et helt andet sted, og det kan være, at jeg har lyst til at arbejde på en anden måde. Hvorfor kan ungdomsuddannelse ikke være opdelt efter interesser i stedet for efter fødselsår? Måske lærer de unge mere, hvis man gør det på en anden måde.«

Det er dyrt at lave et system, hvor mange sidder og keder sig. Hvorfor kan ungdomsuddannelse ikke være opdelt efter interesser i stedet for efter fødselsår? Måske lærer de unge mere, hvis man gør det på en anden måde.

På spørgsmålet om det ikke bliver et meget uhåndterligt uddannelsessystem vi får, hvis man fører hans tanker igennem og gør op med det formelle system, siger han:

»Kun hvis man tænker traditionelt. Hvorfor står højskoler som en helt afgørende oplevelse for en masse mennesker? Det er jo fordi, der ikke er et fast pensum, men at man arbejder med det, som man nu synes er interessant. Man har indflydelse på det, der er en forhandling om det. Der er frihed. Folkehøjskolen er ikke formel. Folkeoplysning er ikke formel. Virtuel læring er ikke formel. Du sidder ikke i et klasseværelse, der er ikke nogen tavle og ikke noget kridt. Og frem for alt er der ikke en ganske bestemt standard for, hvad og hvordan man skal lære. Nogen siger, at 80% af det vi lærer, lærer vi uden for institutioner. Og hvis man nu er finansminister, så lyder det som om, at man får noget mere for pengene uden for institutionerne«, siger han.

»Men i for eksempel folkeskolen rejser det naturligvis mægtige udfordringer for undervisere, der skal omstille sig, efter at hele deres uddannelse er gået ud på, at de skal behandle eleverne kollektivt. Nu skal de behandle dem individuelt. Det vil sige, de skal i virkeligheden vejlede mere end undervise, som de har lært på seminarierne. Nu handler det om vejledning. Hvad er den vejledende samtale? Hvad er den ægte dialog mellem elev og lærer? Men uddannelsessystemet, for eksempel seminarierne, er tilbageskuende, så de studerende forbereder sig på fortidens samfund«, siger han.

De tre l'er

»Undervisere må i et individualiseret system også være uddannelsesplanlæggere. Det er der bare ingen, der har lært. Når ansvaret for at finde det rigtige curriculum delegeres til et forhold mellem den en-

kelte underviser og den enkelte elev, så må den form for professionsudvikling, som underviseren gennemgår, også handle om det at kunne lave en uddannelsesmæssig planlægning. Det vil sige, at de faglige krav bliver langt voldsommere end før, for nu har underviseren pludselig ansvaret for det faglige forløb hos et enkeltindivid, hvor han før havde en lærebog og en plan og en model for, hvordan man gjorde med en klasse. Det bliver noget helt andet«, siger Søren Ehlers.

»En underviser skal være professionel. Og for at være professionel skal man være forankret i noget fagligt, og det vil sige, at de faglige krav må være langt større end ellers. Og der kommer blandt andet Danmarks Lærerhøjskole-didaktikken i klemme, for didaktik er tænkt ud fra et industrisamfund, hvor man kender det pensum, som skal bankes ind i skallen på folk, og det er så didaktikkens opgave at gøre det på den ene eller anden måde«, siger han.

Søren Ehlers mener, at vi er underlagt nogle helt

andre vilkår i dag. Derfor må den fremtidige uddannelsespolitik bygges på det, han kalder de tre store l'er – Informationsteknologi, Internationalisering og Individualisering:

»Først og fremmest forudsætter man, at den lærende har adgang til IT. Dernæst skal uddannelsesarbejdet være internationaliseret. Vi kan ikke opretholde de nationale rammer for, hvad der er relevant. Det, der er relevant, må være relevant på tværs af landegrænser. Og endelig må uddannelse i dag være individualiseret, for vi har forskellige behov og vi bliver mere og mere forskellige. De tre ting spiller en rolle for den uddannelsespolitik, som vi må etablere i de kommende år. Men forudsætningen for en fornuftig uddannelsespolitik er en kvalificeret debat. Blandt andet om, hvilke kompetencer vi ønsker, og hvornår vi ønsker dem. Sådant en diskussion er man jo slet ikke begyndt at føre, men det bliver vi nødt til. Og så skal vi ikke være så optaget af det snævre didaktik-begreb«, siger Søren Ehlers. ▲

FOTO: POLIFOTO